

Kommentar

Mads Hermansen

Danmarks Lærerhøjskole, København

Hvordan får man fem kategorier til at dække fire? Det er det grundproblem som JTH søger at løse i sin artikel. En række traditionelle metoder byder sig umiddelbart til: Tilfældigt nævnt.

- Man kan smide en kategori ud begrundet med at den ikke er relevant som medlem af kategorifamilien
- allerede er dækket af andre kategorier
- er en fejl
- Man kan også hævde at en af kategorierne er kontekst/grund for de øvrige kategorier som så er figur.

Det er denne sidste form JTH vælger som sin strategi. Begrebsanalyse med henblik på at finde ligheder og forskelle er dels en integreret del af en videnskabelig undersøgelse og dels er det erkendelsesmæssigt interessant. Det erkendelsesmæssige får dog forskellig valør afhængigt af hvilken erkendelsesvinkel man anlægger. JTH anlægger en rationel analytisk. Jeg vil antyde en socialkonstruktivistisk narrativ.

The Big Five er en umiddelbar forførende kategorisering af personlighedsdimensioner. Den har nogle af de kvaliteter som gør at mange mennesker med stor entusiasme kaster sig ud i en spejling af hvordan jeg nu ser ud på de dimensioner som disse begreber kaster tilbage. Det er en yndet øvelse både i psykologiens mere alvorlige ende hvor vi nu befinder os og den lettere som den f.eks. foldes ud i diverse uge- og dameblades test dig selv oversigter.

Grundlæggende har jeg det dobbelt med denne optagethed. På den ene side følger jeg mig lynhurtigt forført med samme oplevelse man kan have når man præsenteres for et horoskop med bud på ens fremtid. Her får man sig selv tilbage i så generelle vendinger med antydninger af muligheder og potentialer at det mest ligner dulmende vaniljekrem for selvopfattelsen.

På den anden side giver kategoriseringerne faktisk mulighed for via differentieringen og ekstrapoleringen at få øje på noget enten som en nuance eller forskellighed som man ikke havde fået øje på uden begrebspræciseringen.

Dette konstruktive aspekt af begrebsanalyserne vil jeg forfølge nærmere om lidt, men først vil jeg tænke højt om det der først faldt mig ind da jeg læste artiklen.

The Big Five har ifølge JTH fået øget betydning eller legalitet ved konstaterede store sammenfald i de kategorisering der forekommer i 'naturligt sprog' og 'faktoranalyse af questionnaire designs' (p. 6). I hvert fald så meget at JTH gerne vil inddrage the Big Five i en komparation med JTHs egen firfaktor model videreudviklet på grundlag af H. Kohuts (1984) og P. Bertelsens (1994) to- og trefaktormodeller for selvets rettet-

hed.

Om the Big Five er interessant så jeg forstår udmærket JTHs interesse i at fortage en sammenligning, men bliver

alligevel skeptisk når selve det grundlag som er en af forudsætningerne for den erklærede interesse nemlig den faktoranalytiske tilgang til identificering af personlighedstrækkene sættes i parentes. Det sker ved følgende lakoniske meddelelse: "Trods det, at nærmere undersøgelse af de konkrete empiriske fund som ligger til grund for FFM (The Five Factor Model) i lyset af de terminologiske usikkerheder nok kunne have sin relevans... vil en sådan ikke bliver fortaget her." (p. 8).

JTH tager trods formuleret skepsis altså i udgangspunkt den faktoranalytiske identificering af begreberne for 'empirisk' pålydende. Det synes jeg i Georg Raschs hjemland er ærgerligt. Faktoranalyse er ekstrapolering af semantiske differentieringer. I den forstand er det forlængelse af den sproglige begrebsfiksering og dermed behæftet med de samme sproglige præciseringsproblemer som sproget.

Raschs itemanalyse baserer sig på 'sansynlighedsstrukturer' (Karpatschof et al. 1977 p. 479). Netop i lyset af itemanalysens overlegenhed i forhold til faktoranalyse ville det have været interessant med en problematisering af det empiriske grundlag for the big Five.

Det kunne faktisk godt være at man med en itemanalyseindgang blev befriet for nødvendigheden af den begrebsmæssige gradbøjning som JTH efter forbeholdet udfolder i undersøgelse af match mellem the Big Five og hans egen firpolære rettethedsmodel. Men nok om dette mulige problem og over til det konstruktive og forførende.

JTHs erkendelsesmæssige aspiration er at samanalisere the Big Five og sin egen firfaktormodel for selvets rettetthed. Det sker ved sammenligning og i høj grad søgen efter enhed i forhold til en række teoretiske synspunkter. Resultatet af dette sammenligningsarbejde viser hurtigt hen til den heldige og for sammenligningen gode opdagelse at Neurotisisme /Emotionality (faktor 4 i the Big Five viser sig at være så forskellig fra de andre faktorer at den med rimelighed kan gøre til kontekst for de øvrige fire.

De tilbageværende fire faktorer viser sig så i tur glædeligt at korrespondere med netop de fire som JTH opererer med i sin model for selvets rettetthed.

Altså historien om det store indledende problem som ved snilde, analyse og håndgreb på det smukkeste falder på plads.

Resultatet bliver en integration som i øvrigt resulterer i at firfaktormodellen tenderer mod at få 'grand theory' karakter. Netop det som the Big Five ikke kunne, fordi den ikke inddrog de kontekstuelle forhold (p. 9). Firfaktormodellen bliver således highlighted på bekostning af the Big Fives mangel på kontekstuelle forhold.

JTH får fortalt en integrativ og god historie om helhed og mening, og da analysen er garneret med mange paralleller og begrebsmæssige ekskursioner til illustration og argumentation, virker historien overbevisende i sin narrative struktur hvor finalen bliver storforms syntesen præsenteret som en model.

Temaerne samspilles og det er tydeligt at the Big Five nu er et element i firfaktormodellen.

Set fra en socialkonstruktionistisk vinkel er JTHs begrebsanalyse en konstruktion af mening. Da der eksplicit tages udgangspunkt i den firfaktormodel som JTH selv har udviklet er grundbetingelsen for meningskonstruktionen således stæk, lidelsesfuld og integrativt målrettet rettet mod at tingene skal gå op. Historien som fortælles er sandsynlig, man lever let med i argumentationen. Det illustreres didaktisk hvorfor det det må ende som det gør med at faktor 4 må blive den kontekst der gør at kabalen går op.

Men det er så netop også her jeg i dobbelt forstand føler mig forført.

Ja hvorfor nu det? Jo dels fordi analysen er sandsynlig, ja næsten smuk i den måde den viser at der trods indledende virvar og uoverskuelighed alligevel hersker orden og sammenhæng. Den ordner mit univers og trøster mig ved denne orden. Og dels fordi jeg som person kan lave den identitetsmæssige spejling i de begreber som nu ordnet og på plads i forhold til forskellige rettetheder giver bud på mening i mit liv.

Grundlæggende kommer jeg netop i min forførelse til at savne alternativet og tvivlen. I eftertanken handler det i Poppersk forstand om den alternative hypotese eller bare 0 hypotesen om at faktorerne ikke hang sammen.

Det ville havde gjort det muligt at robustgøre det forførende.

Jeg har i indledningen peget på den uargumenterede accept af faktoranalysen som grundlag for empirisk dokumentation, men har her også peget på det selvforførendes betydning for at fortælle eller konstruerer en historie om sammenhæng og mening. Den selvkritiske synsvinkel synes at mangle.

Hvis jeg umiddelbart skal accepterer sansynligheden af historiefortællingen skal tvivlen installeres i historiefortællers eget univers og medfortælles til oplysende 'medbetydning' med et Ricœur begreb og paradoksal robustgørelse af historiens pointe.

Men trods denne mangel er det en god historie og moralsk opbyggelig fordi den viser at der er orden hvis man ser godt efter.

Referencer

- Bertelsen, P.: For evigt forbundet: de almenpsykologiske potentialer i Kohuts selvpsykologi. *Psyke & Logos*, 15 (1), 267-315.
- Karpatschof, B. et al.: *Psykologiens metodelære*. Kbh. 1977: Akademisk forlag.
- Kohut, H.: *How does Analyse Cure*. Chicago, 1984: University of Chicago Press.
- Popper, K. R.: *Kritisk rationalisme*. Kbh. 1996: Nyt Nordisk Forlag.
- Rasch, G.: *Probalistic Methods*. Kbh. 1960: Danmarks Pædagogiske Institut.
- Ricœur, P.: *Fortolkningsteori*. Kbh. 1979: Vinten.